

Kısa - Raporlar

DİYARBAKIR'DA VEREM SAVAŞI*

Dr. İsmail VESEK**

GİRİŞ

Sağlık Bakanlığı'nca hazırlanan sağlık reformları ile ilgili kanun tasarıları incelendiğinde, ülkemiz ve bölgemiz için halen çok önemli bir halk sağlığı sorunu olan verem yasada yeterince yer almadığı ve 15.04.1949 tarih ve 5368 sayılı Verem Savaşı hakkındaki Kanun'un yürürlükten kaldırıldığı, Verem Savaşı Dispanserlerinin ise bu yasayla sağlık ocaklarına dönüştürülmesi öngörülmüştür. Bu yasaya baktığımızda Türkiye'de verem savaşında hedeflenen düzeye ve sonuca ulaşılmış mıdır? Bu soruya "Evet, ulaşılmıştır" diye yanıt vermek maalesef mümkün değildir. Çünkü ülkemizde ve bölgemizde tüberküloz hastalık oranlarına baktığımızda, bu hastalığın önemli bir halk sağlığı sorunu olduğunu göstermekteyiz.

MEVCUT DURUM

Tüberküloz gelişmiş ülkelerde yılda %10-15 oranında azalmaktadır. 2020 yılında ise tamamen eradikasyonu hedeflenmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde ve ülkemizde ise durum çok daha farklıdır. Bu ülkelerde verem hastalığı oranlarında hiç değişiklik olmadığı veya önemsenmeyecek oranda azalma olduğu, ayrıca nüfus artışları nedeniyle yeni vakaların sayısında artışlar tespit edilmiştir.

Türkiye'de verem savaşının tarihçesini ele aldığımızda; 1945 yılında tüberkülozdan ölüm oranının yüzbinde 262 olduğu belirlenmiştir. 1960'larda yapılan prevalans çalışmalarında yaklaşık binde 25 oranında aktif hasta bulunmuştur. O zamandan beri yapıla gelen yoğun veremle savaşı sonucunda hastalık oranında düşme olduğu, 1970'li yıllarda tüberküloz hastalığı oranının binde 1-1.5'a kadar düştüğü görülmüştür. 1981-82 yıllarında 60 bin kişi üzerinde yapılan prevalans çalışmasının verilerine göre binde 3.6 oranında aktif tüberkülozlu hasta bulunmuştur. 1960 ile 1990 yılları arasındaki verem savaşını incelediğimizde 1960'lı yıllardaki başarının

şını incelediğimizde 1960'lı yıllardaki başarının 1980'li yıllara yansımadağı görülmektedir. 1982'den günümüze kadar olan süreçte halen Türkiye'de 15 milyon civarında enfekte kişinin olduğu tesbit edilmiştir. Bu grup içindeki 40-45 bin kişi her yıl bu hastalığa yakalanmaktadır. Bu enfekte grup Türkiye'de tüberkülozun çok uzun yıllar önemli bir sorun olarak gündemde kalacağını göstermektedir. Ayrıca bölgemizdeki tüberkülozla ilgili verileri incelediğimizde 1982 yılında yapılan prevalans çalışmalarında tüberkülozun binde 7.5-8 civarında olduğu ve yıllık tüberkülozlu hasta artış civarının %37 olduğunu görmekteyiz.

Verem hastalığındaki artışa neden olan temel faktörleri şöyle sıralayabiliriz:

- Verem savaşı merkez teşkilatının küçülmesi,
- İlaçların düzensiz ve eksik gönderilmesi,
- Hasta tedavilerinin düzensiz ve yetersiz olması,
- Dispanserlerde çalışan doktor ve yardımcı sağlık personeline yeterli bilgi ve becerinin kazandırılmaması,
- Tıp fakültelerinde tüberküloz hastalığı ile ilgili bilgi ve eğitim yeterince verilememesi,
- Toplumun sosyo-ekonomik durumunun yetersizliği,

YASANIN GETİRDİKLERİ

Mevcut durum bu aşamada iken ve sorunların çözümlü için yeni örgütlenme alternatifleri beklenirken, verem savaşında senelerden beri uğraş veren ve emeği geçen şahıslar ve kurumlarla diyaloga geçilmeden, onların düşünceleri sorulmadan sağlık reformları yasa tasarısı ile Verem Savaşı Dispanserleri lağvedilerek veremli hastaların sağlık ocaklarına aktarılması öngörülmüştür. Bu durumun ileride onarılması güç sorunları gündeme getireceği düşüncesindeyiz.

ÖNERİLERİMİZ

Verem hastalığının bu olumsuz tablosu devam ederken Diyarbakır Verem Savaşı Derneği olarak, ge-

* 8.5.1993 tarihinde Ulusal Verem Savaş Dernekleri Federasyonu Genel Kurulu'na, Diyarbakır Verem Savaş Derneği'nce sunulan rapor

** Diyarbakır Tabip Odası.

nelde Türkiye’de, özelde bölgemiz için bazı önerilerimiz olacaktır. Veremle mücadelenin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için yeni baştan bir yapılanmanın organizasyonu gereklidir.

— Verem Savaşı Dairesi Başkanlığı, Genel Müdürlük düzeyine çıkarılmalı,

— Türkiye’yi bölgelere ayırarak, Tüberküloz Bölge Başkanlıkları kurulmalıdır. Bölge Başkanlıklarının bulunduğu illerde Verem Eğitim ve Araştırma Merkezleri ile her yönüyle modernize edilmiş Bölge Tüberküloz Laboratuvarları kurulmalıdır.

— İlçelerde çok dağılık hizmet veren araç, ve yetmişmiş eleman açısından yetersiz olan Dispanserlerin kapatılarak, il merkezlerinde eleman, araç, gereç ihtiyaçları giderilmiş Verem Savaşı Dispanserleri oluşturulmalıdır.

— Yaptıkları çalışma açısından, fazla üretken ve ekonomik olmayan BCG grupları ile Verem Tarama Ekipleri kaldırılmalıdır.

— Bölgemizde GAP’ın kurulması nedeniyle diğer hastalıklardaki artışa paralel olarak veremin de artacağı düşünülmektedir. Şimdiden bölge düzeyinde etkin önlemler alınmalıdır.

— Göç nedeniyle başka bölgelere giden veremli hastaların düzenli takip ve tedavilerinin yapılabilmesi için ülke genelinde bilgisayar ağı oluşturularak Ulusal Arşiv kurulmalıdır.

— Verem Savaşında başarıya ulaşmada önemli bir etken olan personel eğitimine önem verilmelidir. Kurulacak Eğitim ve Araştırma Merkezlerinde, Dispanserlerde görev alacak olan doktor ve yardımcı sağlık personelinin eğitimi en iyi düzeyde sağlanmalıdır.

— Verem Savaşı Dispanserlerinde uzun yıllar çalışmış deneyimli elemanların, yapılacak atamalarında, öncelikle Verem Savaşı Dispanserlerinde çalıştırılmaları doğrultusunda atamalarının yapılması sağlanmalıdır.

— Verem Savaşı çalışmalarında ilerki yıllarda sorumluluk yüklenecek olan intörn doktorların iyi bir eğitimden geçirilmeleri gerekmektedir. İtiraf etmek gerekir ki, bugün mezuniyet öncesi tıp eğitiminde Tüberküloza gereken ağırlık verilmemektedir. Bu eksikliği gidermek için intörn doktorların Verem Savaşı Dispanserlerinde belli bir süre staj görmeleri sağlanmalıdır.

— Tababet Uzmanlık Tüzüğünde İç Hastalıkları asistanları için 3 aylık Tüberküloz ve Göğüs Hastalıkları eğitimi öngörülmesine karşın, Çocuk Hastalıkları ve İntaniye Hastalıkları bölümleri için bu uygulama düşünülmemiştir. Uygulama Çocuk ve İntaniye bölümlerini içine alacak şekilde genişletilmelidir.

— Türkiye’de hekimlik mesleğini serbest olarak yapan hekimlerle, müesseselerde çalışan hekimlerin Verem Eğitim programlarına dahil edilmeleri gereklidir.

SONUÇ

Türkiye’de mevcut 253 Verem Savaşı Dispanserince yürütülen çalışmalarda aksaklıklar olurken, aynı hizmetin verem savaşı bilgi ve birikiminden yoksun sağlık ocaklarına devredilmesi sonucu hastalık daha da vahim boyutlara ulaşacaktır.

Diyarbakır Verem Savaşı Derneği olarak verem savaşı hizmetlerinin sağlık ocaklarına devredilmesi anlayışına katılmadığımızı, mevcut Verem Savaşı kurumlarının daha çağdaş ve üretken bir düzeye getirilerek sorunun çözümleneceğine inanıyoruz.